

Muotokuvia muistista: Hannes Sihvo, karelianisti

—

Juhani Niemi

M

atti Kuusi on muistelmissaan kertonut, kuinka hän syksyllä 1963 antaessaan kansanrunouden peruskurssin loppumerkintöjä koki ilmestyksen. Jonossa olleella opiskelijalla oli täsmälleen sama nimi – Hannes Sihvo – kuin sillä karjalais-taustaisella vänrikillä, jonka kuolemasta jatkosodassa hän oli kirjoittanut runoelman antologiaan *Täältä jostakin*. ”Kuolema, missä on otasi”, Kuusi muistaa miettineensä. Tuosta tilanteesta ei mennyt montakaan vuotta, kun hän Kalevalaseuran puheenjohtajana pestasi lahjakkaan opiskelijansa laatimaan seuran historian, jonka nimeksi tuli *Karjalan löytäjät*.

Hannes Sihvon (1942-2003) tie kirjallisuuden ja erityisesti karjalaisuuden tutkijaksi näyttää ennaltamäärätyltä. Sihvo itse on omassa muistelmassaan kertonut, miten hän suorittuaan vänrikkinä asevelvollisuuden harkitsi isänsä malliin heittäytymistä sotilasuralle, mutta koki viime kädessä olevansa humanisti. Joka tapauksessa Kuusen runoelma ”Kuoleman juoksu” on Sihvon mukaan ollut yksi tiedostamaton motiivi uralle antautuessa. Opinnoissaan hän alusta lähtien erikoistui tutkimaan karjalaista kirjallisuutta ja kirjoitti pro gradu -tutkielmansa Unto Seppäsen myllytarinoista. Kalevalaseuran historian jälkeen Sihvo ryhtyi tekemään väitöskirjaa karelianismista pääaineessaan kotimaisessa kirjallisuudessa. Väitöskirja nimellä *Karjalan kuva* valmistui vuonna 1973. Vaate-
liaaksi opposenttikseen hän sai historian tutkijana jo tuolloin arvostetun Matti Klingen.

Sihvon sataprosenttisista karjalaisgeneistä huolimatta on muistettava, että hän kävi koulunsa Hämeenlinnassa ja pääsi ylioppilaaksi klassisen sivistyksen tyyssijana tunnetusta Hämeenlinnan lyseosta. Kirjoittaututtuaan yliopistoon hän samalla kirjoittautui Hämmäläis-Osakuntaan. Tulevaa tutkimustyötään ajatellen hän oli siten kulttuurisesti orientoitunut myös hämmäläisyyteen. ”Meille herkkämielisille karjalaisille on tehnyt hyvää saada mentaliteettiimme jotain hämmäläisestäkin huumorista, jopa ironiasta”, Sihvo myöhemmin argumentoi. Kiinnostuksen kohteiksi uran varrella nousivat niin Eino Leino kuin Veijo Merikin, jotka kumpikin olivat Hämeenlinnan lyseon kasvatteja. Elämäkerturina Sihvo löysi Aleksis Kivistäkin hämmäläisen kirjailijan. Viimeisinä vuosinaan hän myös osallistui hämmäläisen kirjallisuuden antologian toimittamiseen.

Liekö karjalaisperimänsä myötä Hannes Sihvo oli harvinaisen sosiaalinen ja hänen oli helppo luoda kontakteja. Kun hänet jo ennen väittelyä oli kutsuttu juuri perustetun Joensuun korkeakoulun vt. apulaisprofessoriksi, hän ryhtyi uudessa oppituolissa rakentamaan infrastruktuuria ja rekrytoimaan henkilökuntaa. Keväällä 1974 valmistuneena lisensiaattina lähdin Sihvon kannustamana hakemaan Joensuusta lehtorin virkaa. Sain sen ja minusta tuli moniksi vuosiksi hänen työtoverinsa. Samalla hänestä tuli väitöskirjani ohjaaja. Omistaessaan oman väitöskirjansa tekijänkappaleen ohjattavalleen, myös Hämeenlinnan lyseosta ylioppilaaksi valmistuneelle, Sihvo signeerasi sen ”hämmäläis-karjalaisin terveisin”.

Joensuussa Sihvo valittiin varsinaisen professorin virkaan keväällä 1981, ja tässä tehtävässä hän teki keskeisen elämäntyönsä jääden eläkkeelle 2000-luvun alussa. Hän pysyi uskollisena ”metsäyliopistoksi” kutsumalleen Joensuun yliopistolle, vaikka olikin kerran 1980-luvulla erehtynyt hakemaan Helsingin kotimaisen kirjallisuuden virkaa, joka lankesi parikymmentä vuotta vanhemmalle Kai Laitiselle. Virkaanastujaisluennossaan Joensuussa Sihvo hahmotteli suomalaisen kirjallisuudentutkimuksen tehtäviä laajasta maailmankirjallisuuden kontekstista lähtien ja sovelteli kirjallisuustiedettä kulttuurintutkimuksen viitekehykseen.

Sihvon kirjallisuuskäsitys oli moniarvoinen ja hänen tutkimuskohteensa sen mukaisesti ulottuivat kunnianhimoisesti koko kirjallisuuden kenttään. Kirjallisuuden ja kulttuurin tehtäväksi Sihvo näki snellmanilaisessa hengessä koota vankemman ihmiskuvan ja maailmankuvan aineksia, persoonallisuuden perustaa. Maailmankirjallisuudesta hän oli erityisen kiinnostunut saksalaisesta sanataiteesta ja toimi muun muassa *Jahrbuch für finnisch-deutsche Literaturbeziehungen* -vuosikirjan toimittajana.

Huolimatta monipuolisuudestaan kirjallisena toimijana ja päivänkriitikona Sihvon ensisijainen intressi kuitenkin oli osallistua karjalaisen kulttuurin elvyttämiseen ja sen historian tutkimiseen. ”Tuskin oli rahastoa, hallitusta tai hoitokuntaa, jossa Helsingin matka-apostoli ei vaikuttanut”, kirjoitti Panu Rajala Sihvon nekrologissa. Yhdessä Joensuun yliopiston rehtorin Heikki Kiriksen ja historiantutkija Pekka Nevalaisen kanssa Sihvo kirjoitti *Karjalan kansan historian*, jonka SKS julkaisi vuonna 1994 ja joka käännettiin venäjäksi. Hän toimitti teoksen myös inkeriläisten historiasta. Kariston 1980-luvulla julkaisemaan *Karjala-sarjaan* liittyen Sihvo toimitti laajan karjalaisen kirjallisuuden antologian *Laulun ja sanan maa*. Kolmenkymmenen vuoden aikana kerätyn Karjala-kirjallisuuden kokoelmansa, joka käsitti 2400 teosta ja runsaasti erilaisia karttoja, Sihvo lahjoitti 1990-luvun lopulla Joensuun yliopistolle.

Sihvon isä oli taustaltaan valkjärveläinen Karjalan kannakselta. Missä vain entiset valkjärveläiset kokoontuivat, siellä nuorempi Hannes Sihvo nähtiin juhlapuhujana tai esitelmöitsijänä. Hän osallistui myös säännöllisesti isänsä rykmentin veteraanien tilaisuuksiin jonkinlaisena rykmentin ”kummipoikana”. ”Hannes Sihvon tuotanto on suurenmoinen velanmaksu Karjalalle”, replikoitiin Valkjärvi-juhlilla sen jälkeen, kun Sihvo oli kuollut. Hänen merkitystään karjalaisuuden historian johtavana tutkijana todistaa sekin, että väitöskirjasta *Karjalan kuva* on otettu useita painoksia vielä 2000-luvun puolella ja teoksesta on julkaistu myös ranskankielinen versio.

Elämänsä viimeiset vuodet Sihvo omistautui Aleksis Kiven tutkimiselle. Sopivasti sitä varten hän oli muuttanut Riipilään, Palojoen naapurikylään Helsingin pitäjässä. Sieltä käsin hän kolusi kaikki mahdolliset paikat, joissa tiesi kansalliskirjailijan liikkuneen. Esityönä perusteellisen Kivi-elämäkerran kirjoittamisessa hän julkaisi Nurmijärven kunnan kustantamana teoksen *Aleksis Stenvall – Aleksis Kivi. Asiakirjoja arkistosta*. Massiivista, lähes 400-sivuista

biografiaa Kivistä hän laati jo vakavasti sairaana. Kun se ilmestyi syksyllä 2002, Sihvo saapui esittelemään sitä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran juhlasaliin, mutta joutui heti esityksensä jälkeen lähtemään.

Vaikka olin jättänyt Joensuun yliopiston virkani jo 1980-luvun alussa siirtäkseni vapaaksi tutkijaksi ja kriitikoksi, yhteydet Hannes Sihvon kanssa jatkuivat katkeamattomina. Useamman kerran hän pyysi minua vastaväittäjäksi oppiaineensa väitöskirjoille. Viimeisen kerran olin tekemisissä Sihvon kanssa juhannuksen alla 2003, kun hänen oppilaansa ja seuraajansa Risto Turunen väitteli. Emeritusprofessori ei sairauden vuoksi päässyt väitöstilaisuuteen, mutta soittelimme väittelijän kanssa Sihvolle, joka kotoa käsin oli hengessä mukana. Seuraavana syksynä hän menehtyi Peijaksen sairaalassa kotikaupungissaan Vantaalla.

Jäähyväisluennossa, jonka Hannes Sihvo piti Joensuussa syntymäpäivänään 16.1.2001, hänen otsikkonaan oli ”Kun kaikki on jo kerran kirjoitettu”. Hän kertoi toimineensa kolmen vuosikymmenen ajan Joensuun yliopiston, ”länsimaisen viisauden itäisen puolustusalueen eli korkeimman opetuksen ja tieteen ahjon palveluksessa”, sananmukaisesti ”sanan palvelijana”. ”Sanasta” hän tässä yhteydessä puhui tieteen ja taiteen ”pyhässä ja alkuperäisessä merkityksessä”. Korkealentoisessa ja runsaasti sitaatteja viljelevässä luennossaan Sihvo ikään kuin kirjasi testamenttinsa kirjallisuuden ja kulttuurin tutkijana. Lainaten Jeesus Siirakin kehotusta ”Tulkaa osallisiksi opetuksesta/ paljon hopean hinnalla/ niin te sen kautta saatte paljon kultaa” hän otti paperinsa ja kertoi ”poistuvansa hiljaa takavasemmalle”.

Juhani Niemi

Suomen kirjallisuuden professori (emeritus)
Tampereen yliopisto